

- Çetin, İ. (1976). *Türkiye Turizmde Araştırmaya Yaklaşım*. Ankara: Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Planlama Dairesi Başkanlığı.
- Çetin, İ. ve Yalnız A. (1976). *Türkiye'nin Turizm Politikası – Araştırma 1: Türkiye Ekonomisi İçinde Sektör Olarak Turizmin Yeri ve Önemi, Diğer Bazı Ülkelerle Türk Turizminin Karşılaştırılması*. Ankara: Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Planlama Dairesi Başkanlığı.
- Çetin, İ. ve Benövenli, C. (1977). *Türkiye'nin Turizm Sektörünün Genel Durumu: Amaçlar, Uygulamalar ve Öneriler*. Ankara: Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Planlama Dairesi Başkanlığı.
- Çetin, İ. ve Benövenli, C. (1978). *Türkiye'nin Turizm Politikaları 1963-1977 Döneminin Bir Değerlendirmesi ve Gelecek İçin Bir Yaklaşım*. Uluslararası Turizm Kongresi'nde Tebliğ Edilmiş Teksir, 2-6 Ekim Marmaris.
- Çetin, İ. ve Benövenli, C. (1978). *Turizm Ana Politikası: Kuramsal Tanıma Yaklaşım Önerisi*. Ankara: Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Planlama Dairesi Başkanlığı.

- Çetin, İ. (1978). *Turizm Yatırımlarında Yabancı Sermaye*. Ankara: Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Planlama Dairesi Başkanlığı.
- Çetin, İ. (2000). VII. Beş Yıllık Kalkınma Planında Turizm, *Doğu Akdeniz Üniversitesi Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1 (1): 119-125.
- Çetin, İ. (2010). Yeni Oluşan Dünyamızda Eğitim Sorunu, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 21 (1): 148-150.

KAYNAKÇA

- Çetin, İ. 7 Aralık 2013 tarihli görüşme. (Görüşen: Arzu Turan).
- Pizam, A., Swart, W. W. ve Var, T. (1979). International Tourism Congress: New Perspectives and Policies, *Journal of Travel Research*, 17 (3): 25-27.
- Arzu TURAN, Arş. Gör., *Anadolu Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Yunusemre Yerleşkesi, 26470, Eskişehir.*
E-posta: arzu_turan@anadolu.edu.tr

Muhsin Zekai Bayer: Milli Parklar ve Turizm Dostu

Nihan YENİLMEZ ARPA
Orman ve Su İşleri Bakanlığı

GİRİŞ

Muhsin Zekai Bayer; şahsen tanıma fırsatı bulamadığım, ancak bir milli parkçı olarak bundan büyük üzüntü duyduğum, eksikliğini hissettiğim bir insan, milli parkların kurucusu, babasıdır. Türkiye'de milli parkçılığın özel bir okulu olmadığı için farklı meslek disiplinlerinden oluşan bir ekip milli parklarda görev almaktadır. Milli parkçılık, milli parkların kıdemli çalışanlarından ve uygulamalar esnasındaki kazanımlardan öğrenilir. Elbette ki alınan eğitimin katkısı önemlidir, ancak işin genel felsefesi, kurumsal bilinç ve ekip ruhunun çalışırken oluştuğudur. Türkiye'deki milli parkların kurumsal olarak ilk kez tesis edilmesini ve ilk milli parkın ilan edilmesini sağlayan, milli parklarda turizm ve rekreasyon konuları üzerine ilk uygulamaları gerçekleştiren Bayer'in yeterince tanınmıyor olması ve çalışmalarının önemini farkında olunmaması, kendisinin çalışmalarına ilişkin detaylara ulaştıkça beni derinden üzer. Bayer'in ve çalışmalarının farkına daha erken varamamış olduğum için de kendime kızgınım. İnsan kaynağı kolay yetişmemekte ve

yetişmiş olanlara da sonraki nesiller yeterince sahip çıkmamakta, çıkamamaktadır.

Geçmişte yapılan çalışmaları, edinilen deneyimleri ve çıkarılan dersleri bugünlere taşıyacak ve bizlerin bu çalışmaları irdeleyebilmemizi sağlayacak yazılı ve görsel materyallerin korunabildiği bir arşiv veya kütüphane de yok, ne yazık ki. Hâlbuki milli parklar, ormancılık camiası içinde birbirine tutkun ve sürekli iletişim halinde olan sayılı birimlerden biridir. Buna karşın sık gerçekleştirilen kurumsal yapılanma değişiklikleri ve her yeni kurum kurulduğunda bu kuruluş döneminin milat olarak kabul edilmesi, sık yaşanan personel hareketleri ve değişimler, arşiv/kütüphane gibi dokümantasyon birimlerinin de genel olarak yer darlığı gerekçe gösterilerek tekrar oluşturulamaması, milli park biriminde dahi bu bağı koparmaktadır. Bugüne kadar milli parkçılık konusunda büyük çaba göstermiş olanların büyük bir bölümü bilgileri ve deneyimlerini aktarmadan emekli olmuşlardır.

Çok yönlü bir insan olan Bayer, Orman Bakanlığı'ndaki aktif çalışma yaşamını tamamladıktan

sonraki dönemde, turizm ve eğitim konularındaki çalışmalarına doğa koruma ve milli parkçılığı en iyi şekilde entegre etmeyi başarır. Milli parkçıları kısıktırarak bir şekilde, turizm sektörü, ormancılık ve peyzaj eğitimi alanlar da Bayer'in bilgi ve deneyiminden faydalanma şansına sahip olur. 28 Kasım 2009 tarihinde aramızdan ayrılan ve tanıma fırsatı bile bulamadığım Bayer'in biyografisini de yazmak nereden çıktı diye düşününler olabilir. Her şeyin ve herkesin yaptığı veya bulunduğu ortamlarda var olmasının mutlaka bir nedeni olduğuna inanırım. Zira 22-25 Eylül 2016 tarihleri arasında Sinop'ta düzenlenen 10. Akademik Turizm Eğitimi Arama Konferansı'na bir vesile ile katılma şansım olur. Bu çalıştayda Prof. Dr. Nazmi Kozak ve Prof. Dr. Metin Kozak ile tanışırım ve bir rastlantı sonucu bu kişilerle hemşehri (Afyonkarahisar) olduğumuzu öğrenirim. Metin Kozak, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nde çalıştığımı öğrenince, kendisinin başlattığı bir çalışmayı devam ettirmemi teklif etti. Bu çalışma, Bayer'in biyografisi idi.

Kozak kardeşler, Bayer'e ilgi gösterir, çünkü Bayer sadece milli parkçılığı ile değil aynı zamanda turizm ile ilgili çalışmalarıyla da iyi bilinmektedir. Orman Bakanlığı'ndan ayrıldıktan sonra da genel olarak turizm ile bağlantılı çalışmalarda bulunur ve pek çok turizm örgütünün de içinde yer alır. İşte böylesi bir kişinin biyografisini yazmak için sunulan öneri gerçekten beni heyecanlandırır. Doğrusunu söylemek gerekirse, başlangıçta beni daha çok milli parkçılık yönü ilgilendirir. Ancak böyle bir rastlantı sonrası ve gururla başladığım bu çalışma beni derin bir araştırmaya iter. Edindiğim bilgiler, Bayer'i tanıyanlarla yaptığım görüşmeler beni daha da etkiler ve bir milli parkçı olarak bugüne kadar bu kişinin farkında olamadığım için son derece üzüntü duyuyorum.

YAŞAMI

Bayer, milli parkların ilk kurucusu olmasına, yaşamış olduğu dönemde ulusal ve uluslararası düzeyde Türkiye'yi en iyi şekilde temsil etmiş ve arkasında çok sayıda ilkler ile birlikte eserler de bırakmış olmasına karşın, bugün emek verdiği, çalıştığı kurumunda kendisine ait neredeyse

hiçbir belge, doküman ya da eser bulunmamaktadır. Türkiye'de milli parkçılığın yolunu açmış bu kişinin izi dahi yoktur. Daha da üzücü olanı neredeyse onu bilen, yaptıklarının farkında olan da yok denecek kadar azdır. Bilenler ve tanıyanlar da aktif çalışma yaşamından çekilmiş, sayıları her geçen gün azalan emekli kesimdir. Yaşamı hakkında yaptığım yazılı ve sözlü kaynak araştırmalarında ulaşabildiğim bilgi şu şekilde özetlenebilir.

Bayer, Ankara'da dünyaya gelir (1924). İlk orta ve lise öğrenimini İstanbul'da tamamlar, Haydarpaşa Lisesi'ni (1943) ve ardından İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi'ni bitirir (1947). Mezuniyetinden sonra o dönemde Tarım Bakanlığı bünyesinde bulunan Orman Genel Müdürlüğü'ne bağlı taşra birimlerinde göreve başlar. Çeşitli nedenlerle gittiği Amerika'da Türkiye'de henüz gündeme gelmeyen rekreasyon, mili parkçılık ve turizm konularında eğitim alır. Edindiği bilgi ve deneyimlerin uygulamaya geçirilmesiyle ilgili çalışmalar yürütür ve 1978 yılında emekli olduktan sonra İstanbul'a yerleşir. İstanbul Devlet Mimarlık Akademisi ve İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi'nde turizm ve milli parklarla ilgili konularda dersler verir. 12 Eylül 1980 darbesi sonrasında kurulan Danışma Meclisi'nde görev yapar. Türkiye Ormancılar Derneği, TMMOB Orman Mühendisleri Odası, Türkiye Tabiatı Koruma Derneği, TMMOB Peyzaj Mimarları Odası (Onur Üyesi), TUYED, TUROB gibi pek çok meslek örgütü ve sivil toplum kuruluşuna üye olan Bayer, bu oluşumlar içinde de oldukça aktif olarak görev alır. Geçirdiği kalp krizi sonucu İstanbul'da vefat eder (2009).

ORMAN BAKANLIĞI'NDAKİ ÇALIŞMALARI

Bayer, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi'ni bitirdikten sonra Düzce Orman İşletme Müdürlüğü'nde mühendis olarak göreve başlar (1947). Kısa bir süre sonra Abant Orman Bölge Şefi olarak görevlendirilir. Daha görevinin başlarında göstermiş olduğu üstün başarı nedeniyle takdirname alır (1949). 11 Ekim 1949-31 Ağustos 1950 tarihleri arasında askerlik görevini yapar. Askerlik dönüşü Ankara'da Merkez Müdürlüğü'nde göreve başlamış, sonrasında

Yalova İşletmesi Bölge Şefliği, Balabandere Orman İşletme Şefliği ve Karabük İşletme Müdürlüğü Beylikdüzü İşletme Şefliği'nde görevlendirilir. Yalova'daki görevi sırasında Yeni İstanbul Gazetesi'nde ormancılık haberleri yazmaya başlar. Orman Genel Müdürlüğü Fen Heyeti'nden Amerika'ya gönderilecek dokuz orman mühendisi içinde yer alır (1950). Aynı yıl içinde kurs alan heyet ile birlikte Amerika'ya giderek orman rekreasyonu¹ konusunda eğitim alır (1950-1951). Eğitimi sonrası Ankara Merkez Müdürlüğü'ne tayin edilir (1951).

AID-Marshall Yardımı² kapsamında 21 Mart-22 Ekim 1952 tarihleri arasında altı ay süreyle Amerika'ya staj ve ihtisas yapmak üzere gönderilir. Amerika dönüşünde Genel Müdürlük emrinde mühendis olarak çalışmaya devam eder. Ormancılık eğitimi ve propagandası yapılmak üzere Orman Genel Müdürlüğü Umum Müdürlük Şube 6 Müdürlüğü görevini yürütmek üzere Şube Müdürü olarak atanır (1955).

Yurtdışında katılım sağladığı eğitimlerden hep yeni kazanımlar ve bilgiler ile döner. Çevre edinir, yeni kavramlar öğrenmiş ve uygulamaya ilişkin önerilere sahip olur. Bir gidişinde rekreasyon, bir sonraki gidişinde milli park kavramını ülkeye ve kurumuna getirir. Türkiye doğasının sistemli bir şekilde korunması yolunda ilk adım olarak sayılabilecek "milli parklar" kavramını beraberinde getirdiği günden itibaren, yıllarını doğanın belirli parçalarının bütünlük içinde korunarak, dinlenme amaçlı kullanılmasına dayanan milli park kavramının hayata geçirilmesine adar.

1951 yılında İstanbul Orman Fakültesi profesörlerinden Saatçioğlu, Acatay ve İnal ile Bursa Orman Başmüdürlüğü'nün Bursa'da düzenledikleri bir toplantısında Uludağ'ın Milli Park olması fikri ortaya atılır. 1953-1956 yılları arasında Orman Genel Müdürlüğü'nde yapılan çeşitli toplantılar-

¹ Ormanları insanların eğlenme, dinlenme amacıyla kullanabilecekleri bir duruma getirmeyi içeren yaklaşım.

² AID Marshall yardımı, II. Dünya Savaşı sonrasında, 1948-1951 yılları arasında yürürlüğe konan, Amerika kaynaklı bir ekonomik yardım paketidir. Aralarında Türkiye'nin de olduğu 16 ülke, bu paket uyarınca Amerika'dan ekonomik kalkı-

dan sonra Uludağ'ın milli park olmasına yönelik "Uludağ Milli Park Kanunu" tasarısı hazırlanır. Ancak tasarısı bir türlü kanunlaştırılmaz. Daha sonra Bursa Orman Başmüdürlüğü ve Uludağ'ı Sevenler Cemiyeti'nin önderliğinde Orman Fakültesi öğretim üyelerinin iştiraki ile yapılan bir bilimsel toplantı sonucunda nihai hali verilen "Uludağ Milli Parkı" kanun taslağının, Bayer'in girişimleri ile ayrı bir kanun olarak çıkarılması yerine, 6831 sayılı Orman Kanunu tasarısı içine dâhil edilmesi benimsenir (1956). Böylelikle 6831 sayılı Kanundaki 4 üncü ve 25 inci madde ortaya çıkar.

Bayer, Bakanlık onayı ile milli parklarla ilgili hususların uygulanması yetkilerinin, 6. Şube'ye alınmasını sağlar. Böylelikle Türkiye'deki ilk milli park ve rekreasyonel çalışmaların başlatılmasına öncülük eder. Yozgat Çamlığı'nın Türkiye'nin ilk milli park olarak ilan edilmesinde bizzat rol oynar (1958)³. İlan öncesinde Yozgatlı bir milletvekili ile görüştüğü, ikna ettiği ve bu milletvekilinin desteği ile ilan sürecinin tamamlandığı yönünde bilgiler bulunmaktadır. Daha o yıllarda kamu kurumlarının yanı sıra sivil kuruluşların da doğanın ve çevrenin korunmasında etkin olması gerektiği düşüncesine sahip olan Bayer, gönüllerinde doğa sevgisini ve çevre değerlerini büyük inançla taşıyan, önemli bir kısmını orman mühendislerinin oluşturduğu 40 gönüllü tarafından kurulan Türkiye Tabiatı Koruma Cemiyeti'nin kurucu üyeleri arasında yer alır (1955). O dönemin Devlet Su İşleri Genel Müdürü Süleyman Demirel de bu derneğin en güçlü destekçilerindendir. Kamu çalışanı kimliğinin yanı sıra sivil toplum kuruluşu üyeliği kimliği ile de milli parklar, doğa koruma konularına katkılarını yoğunlaştırılır.

Atina'da toplanan "Dünya Tabiatı Koruma Birliği (International Union on Conservation Nature - IUCN) Kongresi'ne "Türkiye Tabiatını Koruma Derneği" adına bir heyetle birlikte katılım sağlar (1958). Bu toplantıda IUCN Genel Sekreteri Fakart'ı Türkiye'ye davet ederek kurulmakta olan beş milli parkı gezdirir, önerilerini uygu-

³ Yozgat Çamlığı Milli Parkı, 8 Mart 1958 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile ilan edilir.

lamaya koyar. Daha sonra Dünya Milli Parklar Komitesi Başkanı Belçikalı Prof. Harray başkanlığındaki bir heyeti de Türkiye'ye davet ederek onlara da milli parkları gezdirir. Bu heyetin de kurulmakta olan beş milli parka (*Yozgat Çamlığı, Karatepe-Aslantaş, Kızılcahamam-Soğuksu, Manyas-Kuşçenneti, Uludağ*) ilişkin önerilerini, çalışmalarında yararlanmak üzere alır.

Bayer, uluslararası düzeyde katılım sağladığı toplantıları çok iyi değerlendirmiş ve tanıştığı uzmanlardan Türk milli parkçılığının geliştirilmesine yönelik katkılar alır. Kendisini tanıyanlarla yapılan görüşmelerde bu özelliği "eğer yapmak istediği bir çalışma varsa her ne şekilde olursa olsun o işi kiminle ve nasıl yapacağını bilir; o kişilere mutlaka ulaşarak konuyu çözüme kavuştururdu. Bilgisine dayalı, sempatik ve hoşgörülü yapısı ve özgüveni ile çözemediği bir sorun neredeyse olmazdı, gittiği her toplantı ve eğitimi ülke çıkarına dönüştürmenin bir yolunu bulurdu" şeklinde ifade edilmektedir. Bayer, her dönem yeni bilgiler edinmenin arayışı içinde olur. Bu amaçla her türlü fırsattan yararlanmaya çalışır. Bu kapsamda gittiği eğitimlerden biri de Çevresel Koruma Ajansı (EPA) Projesi kapsamında Ormanlık Eğitim ve Öğretim konusunda on ay süreyle Amerika'da yaptığı ziyarettir (1960-1961). Bu eğitim sırasında yaptığı bağlantılarla Michigan Devlet Üniversitesi'nde rekreasyon konusunda yüksek lisans yapma fırsatını yakalar (1961-1962).

Yüksek lisans öğrenimi sonrası dönüşünde ormanlık eğitimi konularında ciddi adımlar atılmasını sağlar. Orman Genel Müdürlüğü kararları ile Düzce'de Orman Tekniker Okulu; Muğla ve Kastamonu Araç'ta Orman Muhafaza Memurluğu Okulu ve Eskişehir'de Orman Fidanlık Memuru okullarının kurulmasını sağlar. Teşkilat mensuplarının eğitimi konusunda Kızılcahamam Eğitim Merkezi'ni kurarak mesleki kademe eğitimleri planlar. Dünya Çalışma Teşkilatı ve Amerika hükümetinin yardımları ile 15 Orman Başmüdürlüğü'nde işçi eğitim merkezlerinin kuruluşunu gerçekleştirir.

Avrupa Konseyi'nde kurulan Tabiat Kaynaklarını Koruma Komitesi'nde 1963-1974 yılları arasında Türkiye delegesi olarak görev yapar. Görev dönemi boyunca, her yıl toplanan bu komiteden

faydalanarak Türkiye'ye 13 ayrı devletten uzman getirilmesini sağlar. Bu uzmanlar aracılığıyla da Türkiye'de Tabiat Kaynaklarını Koruma Sistemlerini geliştirir. 1963 yılında Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) toplantısına katılım sağlamak üzere Strasbourg'a; 1965 yılında milli parklar ve benzeri yerlerin idaresi konusunda yapılan toplantıya katılım sağlamak üzere Amerika'ya, Uluslararası Tabiat Varlıklarını Koruma Birliği'nin 9. Genel Kurulu toplantısına katılmak üzere İsviçre'ye gider. 26-30 Haziran 1967 tarihleri arasında Avrupa Konseyi Tabiatın ve Tabii Kaynakların Korunması Avrupa Komitesi 6. Toplantısı'na katılım sağlar.

Ormanlıkta çok taraflı kullanma ilkesinin uygulanması sonucunda, keresteden faydalanması dışında koruma ve kullanma dengesinin de sağlanması ile orman halk ilişkilerinin geliştirilmesine katkı sağlar. Bakanlık onayı ile 3167 sayılı Kara Avcılığı Kanunu gereğince avcılık ile ilgili çalışmaları Nihat Turan ile birlikte geliştirir. Avcılık üzerine yapılan yıllık kongrelerle azalan av hayvanlarının korunmasına yönelik faaliyetler gerçekleştirir. 6. Şube'nin faaliyetlerinin bu kadar genişlemesi sonucunda Orman Genel Müdürlüğü içinde ilk defa Bakanlık onayı ile Milli Parklar ve Eğitim Dairesi kurulur (1967). Bir yıl sonra bu dairenin ikiye ayrılmasıyla ilk kez kurulan Milli Parklar Dairesi Başkanlığı'nın ilk Daire Başkanı olur (1968).

1967 yılında Ürdün'de çalışmalara başlayan Amerika Milli Parklar Heyeti Arap-İsrail Savaşı dolayısıyla ülkelerine dönerken Atina'da bu heyet ile karşılaşan Bayer, bu heyetin Devlet Planlama Teşkilatı'nın davetlisi olarak Türkiye'ye gelmesini sağlar. Tansu Gürpınar bu olayı şöyle aktarmaktadır:

Milli Parklar konusunda çalışmalar yapmak üzere Ürdün'e görevlendirilecek olan dört Amerikalı uzmanın, bu ülkedeki karışıklıktan dolayı bir türlü çalışmalarına başlayamadıklarını bir şekilde duyar. Gerekli yerlerle bağlantılar kurarak bu uzmanların Türkiye'ye getirilmesini sağlar.

Bu girişim, Türkiye'nin milli parkçılığının sistematik olarak planlanmasında çok önemli bir adım olur. Üstelik daha yeni oluşmuş milli parklar birimi için de çok önemli bir deneyimdir.

Amerika'nın desteğiyle ve bu heyetin masraflarının da Amerika hükümeti tarafından karşılanması suretiyle dört yıllık bir çalışma başlatılır. Bu heyet Türk uzmanlarla birlikte milli parkların master planlarını hazırlar. Bu planlar Türkiye'de milli parklar için bir planlama döneminin başlangıcı olur. Dört yıllık çalışma devresinde on iki milli parkın master planı hazırlanır. Planı yapılan milli parkın kaynak değerine göre, plan ekibi içinde üniversitelerden, diğer bakanlıklardan (DSİ, Maliye Bakanlığı Milli Emlak Genel Müdürlüğü; Milli Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü; Karayolları Genel Müdürlüğü; Toprak İskan Genel Müdürlüğü; Orman Bakanlığı Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrol Genel Müdürlüğü; İmar ve İskan Bakanlığı Bölgesel Planlama Dairesi- Şehir Planlama Dairesi; İller Bankası; İlgili Kaymakamlık; İlgili Orman Bölge Şefliği vb.) ve milli parklar biriminden uzmanlar yer alır.

Bayer, Türkiye'de doğanın korunması ve uzmanlarla işbirliği olanaklarının geliştirilmesi adına başka etkinlikler de gerçekleştirir. Ekibi ile birlikte 1967 yılında Ankara'da ulusal ve uluslararası uzmanların katılım sağladığı Ramsar Sözleşmesi'nin temelini atılmasına vesile olan "Uluslararası Sulak Alanlar Toplantısı" nı organize eder. Bayer ile birlikte çalışan Biyolog-Ornitolog Tansu Gürpınar'ın anlatımıyla Bayer ve ekibi Türkiye'de, çevre sorunlarının çok özel bir alanında Birleşmiş Milletler'in çevre alanındaki ilk uluslararası toplantısı kabul edilen 5 Haziran 1972 tarihli Stokholm Konferansı'ndan beş yıl önce uluslararası bir toplantı düzenleme duyarlılığını gösterir. Bu çaba ve sonuç Bayer'in bireysel girişimi ve ekibine güvenmesi ile doğrudan ilgilidir.

Yapılan bu toplantıda özellikle sulak alanlar ve kuşların korunması için alınan karar ve tavsiyeler uluslararası bir sözleşmenin hazırlanmasına öncülük eder, 1971 yılında İran'ın Ramsar kentinde meyvesini verir; sulak alanlar ve su kuşlarının korunmasına hizmet edecek Ramsar Sözleşmesi imzalanır (Gürpınar 2016). Bayer ve ekibi sayesinde Ramsar Sözleşmesi'nin temeli Türkiye'de atılır.

Yine Bayer tarafından desteklenen ve hayata geçirilen diğer bir ilk, Kuşçenneti Milli Parkına Avrupa Diploması alınmasıdır. 1938 yılında Prof. Dr. Curt Cosswig tarafından keşfedilen Manyas Kuş Cenneti'nin "Avrupa A Sınıfı Diploması" almasında Tansu Gürpınar ve Nejat Özbaykal ile birlikte büyük çaba gösterir. 1967 yılında başlayan serüven 1976 yılında Kuşçenneti Milli Parkı'nın A Sınıfı Avrupa Diploması ile ödüllendirilmesiyle sonuçlanır. Bugün halen ülkemizde A Sınıfı Avrupa Diplomasına sahip tek alan Kuşçenneti Milli Parkı'dır, başka bir alan, ne yazık ki, bu sürece dahil edilemez.

Kuşçenneti Milli Parkı'nı bu diplomayı almasına götüren süreçte de pek çok ilkler yaşanır. Öncelikle bu alanda nesli tehlikede olan tepeli pelikanlar için dünyada başka bir yerde örneği olmayan bir uygulamayı Bayer'in ekibi gerçekleştirir ve pelikanlar için ağaçlar üzerine yapay platformlar kurarak korunaklı bir şekilde üremelerine ve korunmalarına katkı sağlanır. Tansu Gürpınar ve alanda görevli Ali Kızılay bu işin mimarlarıdır. Pelikanların yapılan yuvaya yerleşmesi ise pek çok uzman tarafından "Kuşçenneti'ne büyük bir armağan" olarak görülür. Alman bilim insanı Prof. Dr. Curt Cosswig tarafından ise tepeli pelikanların ağaçta yuvalamalarının bilinen ilk kaydı olduğu teyit edilir. Pelikanlar için ahşap platformların yapılması konusunda dünyada bilinen ilk örnek Kuşçenneti Milli Parkı'dır ve günümüzden 50 yıl öncesinde düşünülerek hayata geçirilen bir uygulamadır.

1967 yılında Türkiye'de doğanın ve doğal değerlerin korunmasına yönelik çok önemli adımların atılması uluslararası basın da dikkatini çeker, pelikanlar için yapılan yuvayı ve çalışmayı görüntülemek üzere BBC ekibi ve ZDF yayın ekibi çekim yapmak üzere Kuşçenneti'ne gelir. Kuşçenneti Milli Parkı'ndaki bu gelişmeler Ankara'dan Milli Parklar Dairesi Başkanlığı (yani Zekai Bayer ve diğer ilgililer) tarafından da yakından ve memnuniyetle izlenir. Bu süreçte Milli Parklar Şube Müdürü olarak göreve başlayan Nejat Özbaykal Daire Başkanı olan Bayer ile Avrupa Konseyi toplantılarını takip etmektedir ve 1970 yılı tüm Dünya'da olduğu gibi Türkiye'de de Avrupa Doğayı Koruma Yılı olarak kutlan-

maktadır. Avrupa Doğayı Koruma Yılı etkinliklerinde BBC ve ZDF tarafından 1967 yılında Kuşçenneti'nde çekilen film, bu iki yayın kuruluşunun belgesel film yarışmasında birinciliği paylaşmasını sağlar. İşte tüm bu gelişmeler ve tepeli pelikanların ağaçta yuvalanmaları Kuşçenneti'ni ilgi odağı haline getirir ve iyi korunan doğal alanlara verilen A Sınıfı Avrupa Diploması için Türkiye'nin başvuru yapması gündeme gelir (Gürpınar 2016).

Avrupa Konseyi tarafından en iyi doğa koruma çalışmaları için verilen en saygın "A" sınıfı diploması ile ödüllendirilen Kuşçenneti, Bayer ve ekibinin üstün çabaları ve başarılı uygulamalarıyla Avrupa Konseyi'ne üye ülkelere örnek alınması gereken bir doğa koruma alanı olarak gösterilir. "A Sınıfı Avrupa Diploması" 1976 yılı Temmuz ayında Kuşçenneti Milli Parkı'nda yapılan bir törenle Avrupa Konseyi Genel Sekreteri tarafından Orman Bakanı Sayın Turhan Kapanlı'ya takdim edilir. Avrupa Konseyi Genel Sekreterinin bu ziyareti siyasi bir konu dışında Kuş Cennetine diploma vermek için gelmiş olması bir ilk olarak görülür ve de ilginç karşılanır (Gürpınar 2016).

Dünya Milli Parklar Komisyonu'nun 1971 yılında Yeni Delhi'de yapılan konferansında milli parkların kuruluş esasları yeniden tespit edilir. Bu konferansta milletlerin harp sahalarının da milli park olarak seçilmesi kabul edilince, Bayer de Çanakkale Zaferi'nin geçtiği yerleri Gelibolu'yu Milli Park ilan etmek üzere Bakanlık onayını hazırlar. Gelibolu Tarihi Milli Parkı hükümet tarafından da benimsenir ve uluslararası mimari projesi yarışması açılır. İlk savaş tarihi alanın milli park olarak ilan edilmesi fikri ve çalışmaları Bayer tarafından başlatılır ve yürütülür. Bayer, Orman Bakanlığı'nda Teknik Başmüşavir olarak görevlendirilir (1973); daha sonra tekrar Milli Parklar Dairesi Başkanı olur (1976). Bakanlık Müşaviri olarak atandıktan sonra aynı yıl 30 yıllık memuriyet yaşamını sona erdirerek emekli olur (1978).

Bayer yaşamı boyunca, bir kısmı uluslararası nitelikte olan çok önemli ödüllere layık görülür. Uluslararası özelliği olan iki ödül oldukça önemlidir. Bunlardan biri, Amerika Uluslararası II. Milli Parklar Kongresi'nde almış olduğu ve dün-

yada beş kişiye verilmiş olan Altın Sınıf Madalyasıdır (1972). Bir diğeri ise Almanya'da aldığı ödüldür. Almanya Bonn Üniversitesi'nde, iki bin davetlinin katılımı ile yapılan törende Bayer'in, milli parklar konusundaki fahri doktora tezi kabul edilir (1980). Peyzaj Mimarisi dalında Fahri Doktor unvanı alır. Aynı toplantıda, Bonn Friedrich Wilhelms Üniversitesi Alexander von Humboldt Vakfı tarafından çevre sorunları ve doğayı koruma yolundaki çalışmaları nedeniyle Almanya'da her yıl bir yabancı uzmana verilen ödüle layık görülür. Tienhofen Altın Madalyasını alan ilk Türk olur. Sonrasında da Kültür ve Turizm Bakanlığı Turizm Üstün Hizmet Ödülü'ne layık görülür (1987).

Bayer'in çalışma azmi, becerisi ve girişkenliği; hayatını kendini geliştirme, öğrenme, öğrendiklerini başkaları ile paylaşma ve özellikle de örgütlü harekete önem verme arzusu, onu pek çok ulusal ve uluslararası kuruluşa üye olmaya veya birlikte çalışmaya da iter. Daha mesleğinin ilk yıllarından başlayarak çeşitli meslek kuruluşlarına üye olur, kuruculuğunu yapar ve ömrünün sonuna kadar da sivil toplum kuruluşlarını destekler. Ulusal düzeyde en başta kendi meslek örgütü olan Orman Mühendisleri Odası ve Türkiye Ormancılar Derneği'nin üyesi olur. Türkiye'de Doğayı Koruma Vakfı, Türkiye Tabiatını Koruma Derneği (kurucu üye), Peyzaj Mimarisi Derneği, Peyzaj Mimarları Odası (Onur Üyesi) gibi doğrudan kendi mesleği ve çalışma alanları ile ilgili sivil toplum kuruluşlarına üyeliğinin yanı sıra Skal İstanbul Kulübü, Türkiye Otomobil Turing Kulübü ve Gaziosmanpaşa Lions Kulübü gibi sosyal içerikli sivil toplum örgütlerine de katılım sağlar. Günümüzde dahi sayılı doğa korumacının şahsi olarak üyesi olduğu IUCN-Uluslararası Doğa Koruma Birliği'nin Korunan Alanlar Komisyonu'nda (CNPPA) Yönetim Kurulu Üyesi olarak görev alan Bayer, ülkemizi IUCN ile de tanıştıran kişidir. Avrupa Milli Parklar Federasyonu, Dünya Avcılık Konseyi (CIC), Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Konseyi, Biyoloji Programı (CT), FAO- Uluslararası Ormancılık Araştırma Organizasyonu (IUFRO) Rekreasyon Grubu, Uluslararası Rekreasyon Cemiyeti (IRA), Uluslararası Park ve Rekreasyon Federasyonu

(IFPRA), Uluslararası Kuşları Koruma Birliği (ICBP)-(RSPB), Akdeniz Deniz Biyolojisi Cemiyeti (MAMBO), Uluslararası Kampçılık ve Karavancılık Kulübü (FICC), Uluslararası Mimari Fotogrametri Komitesi (ICOMOS)-(CIPA) ve Uluslararası SKAL Kulübü (AISC) üyeliklerine sahip uluslararası bir kişidir. Bu organizasyonlarda sadece bir üyelikle yetinmeyip ülkemizde ortak çalışmalar yapılması yönünde de emek ve çaba sarf eder. Birleşmiş Milletler Çevre Sorunları Organizasyonunda da Müşavir Uzman (UNEP)-(ICVA) olarak görev alan Bayer, milli parklar ve doğanın korunmasına yönelik pek çok geliştirmeleri Türkiye milli parkçılığına taşımayı da sağlar.

DANIŞMA MECLİSİ GÜNLERİ

Bayer Danışma Meclisi'ne, İstanbul'dan müracaat eden 1673 adayın içinden seçilir (1982). Danışma Meclisi üyeliği siyasetle ilk teması gibi görülse de daha önce sonuçlanmayan başka bir girişimin de muhatabıdır (1971). Bayer, Süleyman Demirel'in istifası sonrasında hükümeti kurma görevini alan Nihat Erim'in, Bakanlık teklifi götürdüğü kişiler arasında yer alır. Bayer, gazetecilerin Bakanlık teklifi alıp almadığı yolundaki sorusunu "*Sayın Erim evimden beni telefonla aradılar. Bu telefon üzerine geldim. Genel bir görüşme yaptık. Bakanlık teklifi için bir şey söyleyemem. Belli olmaz*" şeklinde yanıtlar (Milliyet 1971: 9). Zamanın erken baskı yapan akşam gazetelerinde Orman Bakanı olarak ilan edilir. Ancak son anda yapılan başka girişimler sonucu Orman Bakanlığı'na Prof. Dr. Selahattin İnal atanır.

Bayer, iki yıllık Danışma Meclisi üyeliği görevi sırasında oldukça aktif görev yapar. 1965 yılından itibaren bir türlü çıkarılmayan, mesleki olarak büyük önem verdiği Milli Parklar Kanunu ile Çevre Kanunu ve 6831 sayılı Orman Kanunu'nda değişiklik yapılmasına dair teklifleri bizzat kendisi hazırlar. Milli Parklar Kanunu'nun teklifi, 6831 sayılı Orman Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına İlişkin Kanun Teklifi, Kültür Varlıklarını Koruma Kanun Tasarısı, Kara Avcılığı Kanun Tasarısı, Çevre Kanun Tasarısı süreçlerini etkin olarak takip eder ve kanunlaşmalarını ve/veya değişikliklerin kabullerini sağ-

lar. Meclise gelen hemen hemen pek çok konu hakkında çok kez söz alarak katkı sunar.

1960 yılında Milli Parklar konusunda ilgili üniversite ve kamu kurum temsilcilerinin katılımıyla Ankara'da yapılan bir toplantıda özel bir Milli Parklar Kanunu'nun çıkarılması kararı alınır. Bu karara istinaden 1. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda bu kanunun çıkarılması bir görev olarak tanımlanır. İlki 1965 yılında olmak üzere, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne daha sonra iki kez daha sunulan Mili Parklar Kanunu tasarısı kanunlaşmayarak kadük olur. Milli Parklar Kanunu'nun çıkarılması Bayer'in Danışma Meclisi üyeliği döneminde mümkün olur. Bayer, Danışma Meclisi Başkanlığı'na 55 arkadaşı ile beraber sunduğu Milli Parklar Kanunu teklifinde konunun önemini şu cümlelerle vurgular:

Ülkemizde tabii ve kültürel varlıkların olağanüstü özellik ve güzellik taşıyan örneklerinin sürekli korunması, buralarda bilimsel ve eğitici çalışmalara imkân verilmesi, sosyal, kültürel, sportif ve turistik gayelerle çok yönlü, düzenli, sürekli, etkili bir sistemde, idare ve işletilmesini sağlayarak, mevcut ve yeniden tesis edilecek Millî Park ve benzeri uygulamaların prensip, politika ve stratejilerini bir bütün olarak ele alan kanun teklifimiz.

Bayer, Milli Parkların doğal-kültürel değerlerin korunması yanında turizme olan katkısının da yadsınamaz olduğunu gözetten bir yaklaşım izler. Milli parkların ülkenin tanıtımı ve ülke turizmine olan etkisine dikkat çeker. Bunu Milli Parklar Kanunu'nun gerekçesinde de açıkça ifade etmektedir:

Gelişen sosyal ve ekonomik koşullara bağlı olarak toplumumuzun da doğal çevrede dinlenme, eğlenme ve tatil yapma talepleri hızla artmakta ve üstün turizm kaynaklarımıza dış turizm talepleri de yükselmektedir. Bu taleplerin, özellikle sahillerde hızlı ve düzensiz gelişmelere ve yapılaşmalara neden olduğu açıkça izlenmekte, artan bu talebe karşılık, zamanında ve planlı hizmet arzı sağlanmadığında, onarılması imkânsız doğal çevre tahribatı oluşmaktadır. Ülkemiz, doğal özellikler ve estetik bütünlük gösteren ve bunların yanında tarihî devirlerde insan zekâsı ve hüneriyle şekillenmiş farklı kültürlerin müstesna izlerini taşıyan, ulusal hatta uluslararası düzeyde önemli ve özel koruma ve kullanma statüsü içinde kıymetlendirilmesi gerekli, Millî Park, Doğa Parkı, Doğa Anıtı ve Doğayı Koruma Alanı olarak değerlendirilmesi kaçınılmaz üstün kaynak verilerine sahip bulunmaktadır. Bu nedenle yurdumuzun doğal ve kültürel olağanüstü özellik ve güzellikler taşıyan

yörelere, sürekli korunması, buralarda bilimsel ve eğitsel çalışmalara imkân verilmesi, sosyal, kültürel ve turistik gayelerle, çok yönlü, düzenli, sürekli, etkili, verimli bir faydalanmaya sunulması gerekir.

Bayer, ormancılık, çevre ve milli parklar konusunun yanı sıra bu unsurların turizm içinde ne kadar önemli olduğu ve turizmin gelişmesi konusuna verdiği önemi, Danışma Meclisi üyeliği süresince yürüttüğü yasama faaliyetlerinde sıklıkla gündeme getirir. Çevre Kanunu teklifinin görüşülmesi sırasında, teklifin “aşırı ve yanlış kullanım nedeniyle, ülkenin temel ekolojik sistemlerinin dengesinin bozulmasını, hayvan ve bitki türlerinin nesillerinin tehlikeye düşürülmesini, doğal veya tarihî değerlerin oluşturduğu peyzaj bütünlüklerinin tahribini” yasaklayan 8’inci maddesine ilişkin yaptığı konuşması, doğal alanların turizm açısından önemine ilişkin yaklaşımını göstermektedir:

Sekizinci madde; yöresel, kentsel ve kırsal alanda yanlış arazi kullanımlarını ve peyzaj bütünlüğünün bozulmaması konusunu ortaya koyuyor. Bu ülkemiz gerçekleri bakımından ve ülkemizin geleceği için turizm ilkeleri bakımından çok önemli bir konu. Burada size iki ufak misal vermeyi kendime görev saydım: Bir tanesi bugün Akdeniz kirlenme olayı çok büyük bir turizm potansiyeline sahip Akdeniz memleketleri için önemli bir olay haline gelmiştir ve «Akdeniz’de kirlenmeyen deniz» diye yapılan araştırmalara göre, Rodos Adası ile Bodrum ve Marmaris sahil yöresi kalmıştır. Yani Türkiye böyle bir kararı, arazi kullanma kararını dünyaya ilan ettiği zaman, çok önemli büyük bir potansiyel olan turizm potansiyelini geliştirmek imkânına sahip olacaktır.

Hüsnü Gümü, Bayer’in Danışma Meclisi üyeliği sırasında turizme yaptığı katkılarını bireysel tanıklığını şu şekilde ifade etmektedir:

Bayer ile Turizm ve Tanıtma Bakanlığı’nda görev yaptığım, onun da Danışma Meclisi üyesi olduğu dönemlerde beraber çalışma imkânımız oldu. Meclis komisyonlarında, Kalkınma Planı çalışmalarında ve Meslek Kuruluşları (Dernekler) ile yapılan çalışmalarda yol gösterici oluyordum. Bilgi ve deneyimlerini paylaşmaya çalışan bir kişiliği olduğunu hatırlıyorum. Kendi Bakanlığında ve turizm camiasında da sevilen ve görüşlerine değer verilen bir kişiydi. Turizme Giriş ve diğer kitaplarındaki görüşlerin bir kısmı, peyzaj, milli park, doğal yaşamın korunması gibi kavramların ülkemizde gündeme yeni taşındığı dönemlerde çok kişiye yol gösterici olduğunu düşünüyorum.

Bayer, iki yıl süren Danışma Meclisi üyeliği sırasında yedi adet kanun, komisyon ya da içtüzük

teklifinde bulunur, çok farklı konularda onlarca kez söz alarak görüşünü açıklar. Sivil bir Meclis Üyesi olarak pek çok zorluklar ve olumsuzluklara karşın, girişken, olumlu yapısı, bilgi ve donanımı ile bugün dahi güncelliğini koruyabilen mevzuatların çıkmasını sağlayarak önemli bir görevi başarır. Bayer, sivil döneme geçiş sürecinde Milliyetçi Demokrat Partisi’ne üye olur. Bu partide milletvekili olarak siyasete devam etme arzusu, aday gösterilmeyince gerçekleşmez. Bundan sonraki yaşamında özellikle turizm konusundaki çalışmalar daha fazla yer tutmaya başlar.

TURİZM İLE İLGİLİ ÇALIŞMALARI

Bayer’in turizm ile tanışması, Amerika’ya staj ve ihtisas yapmaya gittiği yıllara dayanmaktadır (1953). Michigan State Üniversitesi’nde rekreasyon konusunda yaptığı yüksek lisans ile turizm ile olan bağı daha da gelişir (1962). Rekreasyon konusundaki yüksek lisans derecesi aslında turizm odaklı olup, bu süreçte kendisini koruma ve turizm konularında geliştirir. Devlet Planlama Teşkilatı’nda Bakanlar Kurulu Kararıyla kurulan Türkiye Turizmi Geliştirme Komisyonu’na üye olarak seçilir ve turizm uzmanı olarak görev alır (1969). Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarı Turgut Özal başkanlığındaki kurulda dört müsteşar, daire başkanları ve Bayer yer alır. Bu kurul, Türkiye turizminin gelişmesinin ana hatlarını oluşturur.

1969 yılından başlayarak 1972 yılına kadar Turizm Koordinasyon Kurulu Üyesi olarak turizm ile ilgili konularda aktif olarak görev alır. Öte yandan, 1960-1986 yılları arasında Turizm Bakanlığı’nda kurulan Turizm Merkez Komisyonu (1957) ve Belgelendirme Komisyonu’nda (1983) da görev yapar. Bu süreçte turizm yatırım ve işletme belgelerinin verilmesine yönelik çalışmalar içinde yer alır. Turizm Bakanlığı’nda yaptığı komisyon üyeliği sürecinde Turizm Teşvik Yasası’nı hazırlayan Turizm Kurulu’nun başkanlığını yapar. 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu’nun çıkartılmasına katkı sağlar (1982).

1971 yılında Marmara Bölgesi Turistik Otelciler Derneği ve on üç kişi ile kurulan Türkiye Otelciler Birliği’nin (TUROB) kuruluşunda profesyonel destekçi olarak yer alır. 1978 yılından başlaya-

rak uzun yıllar burada Başkanın olarak görev alır. Bayer, Danışma Meclisi üyeliği sonrası turizm alanıyla ilgili çalışmalarını yoğunlaştırır. 984/685 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile kurulan, 11 Aralık 1984 tarihli Resmi Gazete’de ilan edilen Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı’nın kurucuları arasında yer alır. Kurucu başkanı dönemin Kültür ve Turizm Bakanı Mükerrer Taşcıoğlu’nun olduğu Vakfın kurumsal üyeleri içinde Kültür ve Turizm Bakanlığı, Turizm Bankası, Hilton İstanbul ve Sheraton otelleri yer almaktadır. Vakfın amacı kuruluş ilanında şu şekilde belirtilmektedir:

Ülkemizde mevcut turizm potansiyeline turizm gereklerine uygun işlerlik kazandırmak, yeni turizm potansiyeli yaratmak, turizmin ülke ekonomisine katkısını artırmak için turizmi her yönüyle uyumlu ve gerçekçi bir görüşle inceleyerek ele almak, kısa ve uzun vadeli turizm politikasının oluşması ve uygulamasına katkıda bulunmak, bu doğrultudaki çabaların organizasyon ve koordinasyonuna yardımcı olmak ve bu konularda başarıyı sağlayacak turizm eğitiminin oluşması için kısa ve uzun vadeli turizm eğitiminin oluşması için kısa ve uzun vadeli turizm eğitiminin politikasının tespit ve planlamasının yapılmasını sağlamak, bu plana uygun programların teşbihini ve her kesim ve kademedede uygulanmasını gerçekleştirmek, kamuoyu eğitiminden, hizmet personeli, yönetici ve eğitimci eğitimine kadar bir bütün olan turizm eğitimi geçerli her yöntem ve vasıtayla yapmak ve yapılmasını sağlamak.

Bayer’in turizm sektörüne olan katkıları, her zaman takdirle karşılanır. Ölümünden bir yıl kadar önce, turizme yaptığı katkılardan dolayı, Turizm Gazetecileri ve Yazarları Derneği (TUYED) tarafından Turizme Hizmet Ödülü’ne layık görülür (2008).

AKADEMİK YAŞAMI

Çok yönlü bir kişiliği olan Bayer, öğrendiklerini ve deneyimlerini gerek çalışmış olduğu kurumda, gerek görev aldığı komisyonlarda ve gerekse akademik camiada paylaşmanın yollarını bulmuş ve bunu da büyük bir başarıyla yapar. Kurumsal çalışmalarının yanı sıra akademi ve üniversitelerde ders vermeye başlar (1974). Emekliliği sonrasında İstanbul’a yerleşmiş, ancak milli parklarla ilgili çalışmalarını gönüllü eğitmen olarak devam ettirir (1978). İstanbul Devlet Mimarlık Mühendislik Akademisi’nde, İstanbul Orman Fakültesi’nde milli parklar ve pey-

zaj mimarisi konusunda dersler vermeye başlar. İstanbul Orman Fakültesi’nde Peyzaj Mimarlığı Bölümü’nün kuruluşunda hizmetleri geçer (1985). Bölgesel Planlama, Milli Parklar, Turizm ve Halkla İlişkiler, verdiği dersler arasındadır. İşletme Fakültesi ve İşletme İktisadi Enstitüsü’nde yer alan turizm uzmanlık programlarında Turizm Giriş dersini verir. Hatta 230 sayfalık “Turizm Giriş” başlıklı eseri, uzun bir dönem ön lisans ve lisans turizm eğitimi veren öğretim kuruluşlarının başucu rehberleri arasında yer alır. Bayer, İstanbul Üniversitesi’nde 1987-1988 eğitim-öğretim yılından itibaren “Turizm Giriş” derslerini bizzat kendisi verir. Metin Kozak, Bayer’in Turizm Giriş kitabının önemini şu şekilde vurgulamaktadır:

1992 yılında Öğretim Görevlisi olarak üniversitedeki görevime başlayınca vermekte olduğum dersler arasında olan “Genel Turizm” içeriğini hazırlarken Bayer’in bu kitabından da geniş ölçüde yararlandım. O dönemde, üniversitede özellikle de ön lisans öğrencilerinin anlayabileceği düzeyde bu tür kitapların sayısı oldukça sınırlı idi. Dönemin yayınevlerinden olan Adım Yayıncılık’a (bugünkü adıyla Detay Yayıncılık) verdiğim siparişler arasında Bayer’in bu eseri de yer alır.

İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi ve İşletme İktisadi Enstitüsü yayınları arasında çıkan bu eser, Bayer’in 1954 yılından itibaren elde ettiği gözlemlerine ve tuttuğu notlarına bağlı kalınarak hazırlanır. Daha çok turizm ile ilgili yasa ve yönetmelik maddelerine yer verilen kitap teorik bilgidenden öte uygulamaya dönük bilgi demeti sunmaktadır. Bu nedenle, Bayer tarafından eserin önsüzünde de vurgulandığı gibi “Kitabın hiçbir iddiası yoktur. Hazırlanan eser dokümanter bir çalışmadır”. Turizm işletmeciliği, turizm ekonomisi ve turizmin türleri gibi hemen her turizm kitabında yer alan kavramlar bu eserde de bulunmakla birlikte, rekreasyon, mesire yerleri, milli parklar ve yaban hayatı gibi daha çok ormancılık ile ilgili konulara da fazlasıyla yer verildiği görülür. Hiç kuşkusuz, orman ve rekreasyon konusunda aldığı eğitim ve edindiği uluslararası deneyim, kitabın bu özelliğini daha çok ön plana çıkarır.

Bayer, yine 1988-1989 eğitim-öğretim yılında İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü’nde “Kırsal Peyzaj Planlama” (Milli park ağırlıklı) dersini vermeye başlar. 1989-

1990 ve 1990-1991 yıllarına ait bilgiler arşivde bulunamamış olmasına karşın, bölüm öğretim üyeleri tarafından ders verdiği teyit edilmektedir. 1991 yılından sonra 2006-2007 eğitim öğretim yılı da dâhil olmak üzere yine İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü'nde "Kırsal Planlama ve Turizm ilişkileri" dersini verdiği bilinmektedir. Sağlığı el verdikçe eğitim çalışmalarına gönüllü olarak katkı sağlar. Akademik yaşamı içinde ders veren bir hoca olarak yer almasının etkisiyle, Danışma Meclisi üyeliği sırasında yeni kurulmuş olan Yüksek Öğrenim Kurulu (YÖK) ile ilgili konularda eleştirel görüşlerini kamuoyu ile paylaşır.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Genç bir orman mühendisi olarak 1950'li yıllarda gittiği Amerika'dan dönerken Türkiye doğasının sistemli bir şekilde korunması yolunda ilk adım olarak sayılabilecek bir kavramı da beraberinde getirir: "Milli Park". O günden sonra Bayer, yıllarını doğanın belirli parçalarının bütünlük içinde korunarak, rekreasyonel amaçla kullanılmasına dayanan "milli park" kavramının hayata geçirilmesine adar. 19. yüzyılın ikinci yarısında batıda yeşeren ve kurumsallaşan "milli park" kavramının Türkiye'de hayata geçmesi yaklaşık yüz yıl sonra gerçekleşir. Ormanların devlet tarafından işletilip korunmasını amaçlayan düzenlemelere karşın, 1958 yılına kadar Türkiye'de sistemli bir doğa koruma mekanizması bulunmamaktaydı. Bu nedenle, Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nın ilanı Türkiye'de milli parkçılığın miladıdır. Türkiye'nin 59 yıl önce 264 hektarlık bir alanla başlayan milli park yolculuğu, bugün itibarıyla toplam 851.298 hektar alana sahip 42 milli parka ulaşır.

Bayer, Amerika'ya staj ve ihtisas yapmaya gittiği yıllarda ve Michigan State Üniversitesi'nde rekreasyon konusundaki yüksek lisans öğrenimi sırasında turizm konusunu öğrenir, içselleştirir. Bu süreçte kendisini koruma ve turizm konularında geliştirir. Genel olarak çalışmaları "Milli Park", "Ormancılık" "Eğitim-Yayın" ve "Turizm" üzerine odaklanır. Bayer, doğanın korunması ve milli parkçılık konusunda pek çok ilklerin yaşanmasını sağlar. İlk milli park ilanı, ilk Milli Parklar

Kanunu, ilk Avrupa Diploması, ilk uluslararası doğa koruma örgütlerine üyelikler, örgütsel yapılanmalara destekler, peyzaj mimarlığı mesleğine katkılar, turizmin koruma-kullanma dengesi içinde yapılabilmesine yönelik çabalar, uluslararası proje deneyimi. Bayer, uzman fikirlere saygılı, bilgi ve deneyimini paylaşmaktan zevk duyan, çalıştığı ekibinin özlük haklarını koruyup kollayan, ekip ruhuna inanan ve kendisinin işe dâhil olmasına bağlı yapısıyla bulunduğu her ortamda herkes için rol model olur. Her toplantı veya yurtdışı çalışmalarını başarıyla gerçekleştiren, her toplantı veya çalışmanın sonucunu Türkiye milli parkçılığına yansıtabilen, çok yönlü, becerikli, pratik, hızlı, doğru karar verebilen, çok çalışkan ve çok yüksek ikna kabiliyeti becerisine sahip bir kişidir.

Bayer, yaşamı boyunca yürüttüğü çalışmalarını kimseyi kırmadan, boynundan hiç çıkarmadığı papyonu ve yüzünden eksik etmediği gülümsemesi ile gerçekleştirir. Yaptıkları ile unutulmazlar arasında hak ettiği yeri alır. Bayer'in biyografisinin yazımı aşamasında yazılı kaynaklar kadar sözlü pek çok kaynaktan da faydalandı. Halen hayatta olan pek çok mesai arkadaşı ve kendisiyle birlikte çalışmış farklı kurumlarda olan pek çok kişi ile görüşüldü. Her biri anılarını paylaşır bilgi verirken, böyle bir çalışmanın yapıyor olmasının kendilerini çok mutlu ettiğini, ormancılık, milli parklar ve turizme çok büyük hizmetler etmiş olan Bayer'in unutulmaması gerektiğini, kendilerine ulaşıp bu çalışmaya katkı sunma fırsatı verilmiş olmasından dolayı onur duyduklarını buğulu gözler, çatlak sesler biraz da unutulmuşluğun verdiği hüznle ifade ettiler. Görüşülen isimlerin her birini atlamadan tek tek yazmanın olanaksızlığının farkındayım. Bu nedenle, hepsine bu eksikliği hoş görmelerini dileyerek, yürekte teşekkür ediyorum. Rahmetle andığımız Muhsin Zekai Bayer, Milli Parkların babasıdır ve bu çalışma sonrasında; yaptıklarını ve bize bıraktığı mirasları gönülden kabul ettiğim "BÜYÜKBABAM" ...

SEÇİLMİŞ ESERLERİ

- Bayer, M. Z. (1954). *Çocukların Orman Kitabı*. Ankara: Tarım Bakanlığı Orman Gn. Md., Yayın Sıra No:10/130.
- Bayer, M. Z. (1954). *Kavak*. Ankara: OGM Yayın Sıra No:41/185.

- Bayer, M. Z. (1956). *Ormanlarımız ve Ormancılığımız*. Ankara: OGM Yayın Sıra No:57/210.
- Bayer, M. Z. ve Toygar S. (1959). *Orman Koruması ile İlgili Mevzuat*. Ankara: T.C. Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Bayer, M. Z. (1962). *Orman Ağaçlarımızı Tanıyalım*. Ankara.
- Bayer, M. Z. (1964). *Milli Parklar ve Orman İçi Mesire Yerleri*. Akara: T.C. Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Bayer, M. Z. (1964). Radyo Konuşmaları (Ankara Radyosu Günaydın Programı).
- Bayer, M. Z. (1964). *Amerika Birleşik Devletlerinde Tabiat Kaynakları ve Organizasyonu*. Ankara: Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü.
- Bayer, M. Z. (1966). *Rekreasyon İmkânlarımız ve Milli Parklar*. Ankara: T.C. Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Bayer, M. Z. (1966). *Milli Parklar, Önemi, İlişkileri ve Planlaması*. Ankara: T.C. Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Bayer, M. Z. (1968). *Orman Kitabı*. Ankara: T.C. Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Bayer, M. Z. (1955). *Toprak Erozyonu*. Ankara: Ziraat Vekâleti Orman Umum Müdürlüğü.
- Bayer, M. Z. (1977). *Peyzaj Mimarisi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara.
- Bayer, M. Z. (1992). *Turizm Giriş*. İstanbul: İşletme Fakültesi Yayın No: 253. İstanbul.
- Bayer, M.Z. (1952). Meslektaşların Hatırlattıkları (Ormancılık Hakkında), *Orman ve Av*, 24 (12).
- Bayer, M.Z. (1954). Kâğıt ve Orman, *Türkiye Ziraat Bankası Mecmuası*.
- Bayer, M.Z. (1954). *Yakın Şark Memleketleri Ormancılık Politikası Semineri*. Ankara: Türkiye Ziraat Bankası Mecmuası.
- Bayer, M.Z. (1958). *UNESCO ve Kurak Bölge Araştırmaları*. Ankara: Türkiye Ziraat Bankası Mecmuası.
- Bayer, M.Z. (1958). Ağaçlar ve Hatırlattıkları., *Türkiye Ziraat Bankası Mecmuası*.
- Bayer, M. Z. (1959). *Milli Parklar ve Çocuk*. İstanbul: Pedagoji Cemiyeti. I. Eğitim Kongresi, İstanbul.
- Bayer, M.Z. (1962). *Amerika Milli Parkları*. Ankara: Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Teknik Haberler Bülteni 1 (2).
- Bayer, M.Z. (1962). 1962 Yılıın Ormancılık Problemleri, *Orman ve Av*, 27 (1).
- Bayer, M.Z. (1962). Amerikan Tarım Bakanlığı Köy Kalkınma Çalışmaları, *Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Teknik Haberler Bülteni*, 1 (4).
- Bayer, M.Z. (1963). Ormancılıkta Yeni Ufuklara Doğru: İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Mimarisi Bölümü Öğrenci Arıyor, *Orman Mühendisleri Dergisi*, 2 (5): 5-6.
- Bayer, M.Z. (1963). Avrupa Konseyi, Tabiatı ve Manzara Güzellikleri Koruma Ekspertler Toplantısı, *Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Teknik Haber Bülteni*, 2 (5).
- Bayer, M.Z. (1963). Düzce Orman Tekniker Okulunun Suriye Seyahati Hakkında Rapor, *Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Teknik Haber Bülteni* 2 (7).
- Bayer, M.Z. (1963). Avrupa Bakanlar Konseyi Tabiatı ve Manzara Güzelliklerini Koruma Ekspertler Komitesi İkinci Toplantısı Raporu, *Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Teknik Haber Bülteni*, 2 (8).
- Bayer, M.Z. (1966). *Milli Parklar - Önemi, İlişkileri ve Planlaması*. Ankara.
- Bayer, M.Z. (1975). İstanbul Boğaz ve Doğal Bitki Örtüsü Yönünden Çevre Sorunları, *İstanbul Boğazı ve Çevresi Sorunları Sempozyumu*, İstanbul.
- Bayer, M.Z. (1978). Ülkemizde Milli Parklar, *Arkitekt*, 2.
- Bayer, M.Z. (1990). Eco-Turizm, *I. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler*, Kuşadası, ss.172-176.
- Bayer, M. Z. (1990). Turizm-Çevre İlişkileri, *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 8-9: 38-44.
- Bayer, M.Z. (1991). 1990 Yılında Turistik Konaklama Tesislerindeki Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2 (15-16): 15-18.
- Bayer, M.Z. (1991). Turizm Planlaması ve Eko-sistem ilişkileri, *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2 (21-22): 34-36.
- Akesen, A., Bayer, M.Z. ve Istanbul T. (1992). National Parks And Protected Areas in Turkey, *IV. World Congress on National Parks and Protected Areas, IUCN/CNPPA*,
- Bayer, M.Z. (1993). Milli Parklar ve Türkiye Açısından Önemi Ve Alınması Gereken Önlemler I, *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1 (4/6): 22-25.
- Bayer, M. Z. (1994). Milli Parklar ve Türkiye Açısından Önemi, Alınması Gerekli Önlemler II., *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1-2: 53-57.
- Bayer, M.Z. (2003). Milli Parklar, Koruma Alanları ve Orman Peyzajı, *Tabiat ve İnsan Dergisi*, 37 (4).

KAYNAKÇA

- Anonim (2009). Ormancılar Anılarını Yazıyor. Ankara Orman Bölge Müdürlüğü ve Öz Orman-İş Sendikası İşbirliği, *Öz Orman-İş Sendikası Yayınları*, 1: 219-223.
- Ayşegül Hanım- Muhsin Zekai Bayer'in Sekreteri, 10 Aralık-15 Aralık-20 Aralık 2016 tarihli görüşme. (Görüşen: Nihan Yenilmez Arpa).
- Bayer, M. Z. (1992). *Turizm Giriş*. İşletme Fakültesi Yayın No: 253. İstanbul.
- Çaңçın, O. 10 Ocak 2017 tarihli görüşme. (Görüşen: Nihan Yenilmez Arpa).
- Çimenci, Y. 26 Ekim-25 Kasım, 18 Aralık 2016 tarihli görüşmeler. (Görüşen: Nihan Yenilmez Arpa).
- Ensari, Y. 22 Aralık 2016 tarihli görüşme. (Görüşen: Nihan Yenilmez Arpa).
- Erdönmez, M. 5-7 Aralık 2016 tarihli görüşmeler. (Görüşen: Nihan Yenilmez Arpa).
- Gümüş, H. 7 Aralık 2016 ve 9 Ocak 2017 tarihli görüşmeler. (Görüşen: Nihan Yenilmez Arpa).
- Gürpınar T. (2016). Uçarsa Toy, Kaçarsa Ceylandır. Tansu Gürpınar: Doğayla Geçen Yıllar, Kalkınmaya Katkı Verenler-4. Kalkınma Atölyesi, Ankara.
- Gürpınar, T. 31 Kasım 2016, 02 Aralık 2016, 1Aralık 2016 ve 2 Mart 2017 tarihli görüşmeler. (Görüşen: Nihan Yenilmez Arpa).